

Het synodale proces achtergronden

inleiding

Paus Franciscus heeft wereldwijd de gelovigen maar ook anderen opgeroepen deel te nemen aan een synodaal proces. Zoals dat hoort bij dit soort gebeurtenissen is er ook een logo ontworpen en in ons bisdom heeft elke parochie een kaar gekregen met dat logo. De kaars voor onze parochie staat nu in de Cenakelkerk en ik zal hem aansteken. Wanneer we volgend jaar op de verschillende locaties de gesprekken zullen voeren die moeten leiden tot een rapport dat we naar de bisschop kunnen sturen en die hij op zijn beurt weer door kan sturen, zal die kaars bij die gesprekken branden.

Die oproep van de paus tot een wereldwijd synodaal proces waarin alle gelovigen meedenken over de toekomst van de kerk is iets nieuws; nog ooit is zo'n oproep gedaan. Tegelijkertijd is het ook iets dat heel gewoon is en niet bijzonder. Ik wil vandaag dat gewone, dat niet-bijzondere uitwerken en daarmee de achtergronden geven van dit synodale proces. De volgende keer zal ik nader ingaan op de drie grote thema's die de paus aangeeft en die ook op het logo staan.

Ik wil beginnen met kort iemand aan het woord te laten die zo'n synodaal proces complete onzin zou vinden. *Zou* vinden, want hij, Joseph de Maistre, leefde 200 jaar geleden. Ik wil toch met hem beginnen, omdat hij een heel extreem standpunt inneemt. Dat extreme standpunt kan goed

verhelderen wat in het synodale proces aan de hand is. Ik kies hem ook omdat het synodale proces kritiek en tegenstand oproept.

De Maistre heeft het dus niet over een synodaal proces, maar wel over een gebeuren dat allerlei overeenkomsten met een synodaal proces vertoont: de oecumenische, dat wil zeggen algemene, concilies die in de geschiedenis van de kerk hebben plaats gevonden. Er is een overeenkomst tussen concilies en synodes, taalkundig maar ook structureel: het gaat om samenkomen, samenroepen. De synodes die sinds het einde van het Tweede Vaticaans Concilie regelmatig gehouden worden, zijn geen concilies is de strikte zin van het woord, maar zijn wel bedoeld als een soort voortzetting van het Tweede Vaticaans Concilie.

1. Joseph de Maistre: concilies zijn kinderziekten van de kerk

Joseph de Maistre leefde van 1753-1821. Hij was een groot tegenstander van de Franse Revolutie, die hij als absoluut kwaad kenmerkt. In verschillende geschriften heeft hij zijn ideeën over een christelijke maatschappij uiteen gezet. In het boek over de paus uit 1817 verdedigt hij de visie waar de paus absolute alleenmacht heeft. Concilies zijn niet nodig en zijn te beschouwen als kinderziekten van de kerk. Oecumenische concilies als Nicea of Constantinopel konden gehouden worden, omdat de kerk nog klein was en verspreid was over een overzichtelijk gebied. Maar nu - hij schrijft dat in 1817 - is het onmogelijke alle bisschoppen bij elkaar te halen. Bovendien is het ook niet nodig: de paus alleen kan net zo goed of eigenlijk beter de ketterijen bestrijden. 'Waarom een oecumenisch concilie wanneer een schandpaal voldoende is?' schrijft hij in een voetnoot. Zo'n alleenbestuur door de paus is ook veel efficiënter dan zo'n concilie dat onregelmatig bij elkaar komt. En, er is geen bijbelse basis voor een concilie, wel voor het pausschap. 'Waar er twee of drie in mijn naam bijeen zijn', gaat over bidden, niet over een concilie en er zijn ook geen ander stevige teksten. Maar 'Gij zijt Petrus en op deze steenrots al ik mijn kerk bouwen' gaat wel over de paus.

Sinds de Maistre zijn boek over de paus heeft geschreven zijn er twee oecumenische concilies gehouden, het Eerste Vaticaans Concilie (1869-1870) en het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965). De geschiedenis heeft laten zien wat voor de Maistre organisatorisch en praktisch onmogelijk leek, in feite wel kan. Wij leven bovendien in een tijd waarin het mogelijk is te vergaderen zonder fysiek bij elkaar te komen (Zoom enz.). Deze bijeenkomst is daarvan een voorbeeld. Wereldwijd is voor ons geen probleem.

Maar de Maistre's argumenten betreffen niet alleen praktische zaken, ze betreffen ook inhoudelijke zaken. Is er werkelijk geen basis te vinden in de Schrift voor het gebruik van de vroege kerk om concilies te houden? De Maistre noemt alleen expliciet die tekst over 'waar twee of drie in mijn naam bijeen zijn' en verwerpt die omdat die alleen met bidden te maken zou hebben. Of dat klopt betwijfel ik en ik vraag me ook af of een concilie niets met gebed te maken heeft. Maar ik wil aandacht vragen voor een andere tekst die de Maistre niet noemt, maar misschien wel in gedachten heeft als hij zegt dat er andere teksten zijn die ook niet als basis kunnen dienen.

Nu is het van belang even stil te blijven staan bij die term 'basis'. Ik maak even een uitstapje naar de twee sacramenten die in alle christelijke kerken voorkomen om dat beroep op een basis in de H. Schrift iets te verduidelijken. Die twee sacramenten komen in alle christelijke kerken voor omdat ze een duidelijke basis in de Schrift hebben: de doop en de eucharistie. Aan het eind van het evangelie van Mattheus geeft de verrezen Heer zijn leerlingen de opdracht alle volkeren te dopen en bij het laatste avondmaal vraagt hij zijn leerlingen hem te herdenken met brood en beker. Maar we weten ook dat in de verschillende christelijke kerken die praktijk van dopen en van de maaltijd van de Heer houden verschillend wordt uitgevoerd en ook verschillend wordt uitgelegd. Wie de geschiedenis van onze kerk kent, weet ook dat over de eeuwen het vieren van de eucharistie veranderd is. Als je basis gebruikt in een heel strikte dan zou je de eucharistie met niet meer dan 12

man mogen vieren. Of als je onder verwijzing naar de vroege kerk (Handelingen of 1 Kor)) zegt dat met met meer mensen kan, ook met vrouwen, dan niet in een apart gebouw, maar bij iemand thuis. want zo gebeurde het in de tijd dat de Handelingen en de brieven van Paulus geschreven zijn. Wanneer we spreken over iets dat een basis heeft in de Schrift dan gaat het iets dat vloeiender of vager is dan zo'n strikte basis. Dat gaat het om zoiets als een aanzet, impuls, niet als een directe oorzaak.

Terug naar het synodale proces en de concilies. Men kan niet zeggen dat in de latere eeuwen concilies zijn gehouden in de kerk *omdat* in de Handelingen 15 staat dat de leerlingen in Jerusalem een vergadering houden om een groot probleem op te lossen: namelijk moeten de heidenen die christen willen worden eerst de Joodse wet aannemen, concreet moeten de mannen eerst besneden worden. Niet omdat, geen directe oorzaak, maar men kan wel zeggen dat er sprake is van een impuls, of van aanzet. Wanneer zo gekeken wordt, dan gaat het niet meer om allerlei formele of uiterlijke overeenkomsten, maar om beginselen die fundamenteel en bepalend zijn. Dan gaat het ook om een andere richting van kijken. Niet vanuit het begin naar later, maar eerder vanuit later naar het begin.

Ik vind het een opvallend gegeven dat, wanneer de jonge kerk voor het eerste grote probleem staat dat de gemeenschap driegt te splitsen en dat tot grote polarisatie leidt - dat blijkt bijvoorbeeld uit de brief van Paulus aan de Galaten - wel of niet besnijden - de jonge kerk dat probleem oplost in overleg. Het is de tijd van de Romeinse keizer, een alleenheerser met een goddelijke status. De jonge kerk kiest niet dat model, maar het model van het overleg waarbij veel leerlingen aanwezig zijn.

In onze kerk heeft Piet Gerrits dat overleg geschilderd als het laatste gebeuren in de geschiedenis van de jonge kerk die hij hier op die grote vlakken heeft afgebeeld. Dat overleg leidt tot een resultaat dat schriftelijke wordt vastgelegd in een brief die Barnabas en Paulus mee nemen naar Antiochië. In die zin staat een zin die Piet Gerrits daarboven ook heeft geschilderd: 'De heilige Geest en wij hebben besloten...' (Hand 15,28). Een zin die de kern raakt van elk concilie of synode. Maar om die cruciale zin te begrijpen is het wel nodig precies te kijken naar die vergadering, naar wat er gebeurt, naar wie wat zegt.

2. *het overleg in Jerusalem (Hand. 15)*

Het gaat om drie of eigenlijk vier hoofdrolspelers. Petrus, Barnabas samen met Paulus, en Jacobus. Petrus formuleert een principe: God maakt 'in geen enkel opzicht onderscheid tussen ons en hen' (Hand 15,9). Barnabas en Paulus vertellen over hun ervaringen tijdens hun reizen - 'hoe God voor de heidenen de deur van het geloof geopend had' (vgl. Hand 14,27). Jacobus wijst op de traditie. Dat samenspel van principe, nieuwe ervaringen en traditie maken niet alleen een besluit mogelijk ('wij'), maar maken het ook mogelijk dat het gepresenteerd wordt als een besluit van de heilige Geest ('de heilige Geest en wij').

Wanneer dat samenspel er niet is kunnen er ook wel besluiten genomen worden, maar dan zijn het 'eenzijdige' besluiten, zoals we maar al te vaak zien: Wanneer alleen het principe geldt, dan wordt het snel lege praat, mooie ideeën maar geen band met de werkelijkheid (vgl. 'de Haagse bubbel'). Wanneer alleen de huidige ervaringen tellen, dan ren je van hype naar hype, van oneliner naar oneliner (vgl. sommige talkshows). Wanneer alleen de traditie van belang is, ontstaat een museum met mooie zaken die je op afstand en achter glas kunt zien.

Maar ook als één van die drie elementen ontbreekt, gaat het mis. Zonder aandacht voor het verleden, de traditie, worden gemakkelijk dezelfde fouten gemaakt, wordt niets geleerd van het verleden. Maar is er ook geen openheid voor de toekomst. Zonder aandacht voor de huidige nieuwe ervaringen, zonder aandacht voor de tekenen van de tijd is het geloofsleven een wereldvreemd leven

overgeleverd aan automatismen van zo hebben we het altijd gedaan. Zonder aandacht voor principes wordt het geloofsleven een leven zonder visie, platte pragmatiek, op de winkel passen.

Maar wanneer dat samenspel tussen principes, nieuwe ervaringen en traditie er wel is, wanneer elk van de drie gewogen wordt, met elkaar in gesprek worden gebracht, zoals in die vergadering in Jerusalem gebeurde, dan kan daarin de heilige Geest werkzaam zijn. In dat proces van naar elkaar luisteren en ook elkaar kritisch bevragen (en ook kritisch jezelf bevragen) vindt dan een proces plaats dat ook wel de onderscheiding der geesten genoemd wordt. Langzaam maar zeker wordt de richting die de Geest aan geeft duidelijk.

3. *Synodes en concilies*

In de eerste eeuwen van de kerk, maar ook daarna tot aan de Reformatie, worden regelmatig concilies en synodes gehouden. Soms gaat het om oecumenische concilies waar de hele kerk bij betrokken is, soms om lokale synodes die in het westen breed erkend worden. Die bijeenkomsten worden gehouden omdat er een groot probleem is, zoals bij die eerste bijeenkomst in Jerusalem. Wanneer we de brief lezen die Barnabas en Paulus meenemen naar Antiochië dan valt op dat het om een positief besluit gaat (zie vetgedrukte) .

“De apostelen en de oudsten zenden aan de broeders uit de heidenen in Antiochië, Syrië en Cilicië hun broederlijke groet. Daar wij gehoord hebben dat sommigen van ons u door woorden in verwarring hebben gebracht en uw gemoederen verontrust, zonder dat ze van ons enige opdracht hadden gekregen, hebben wij eenstemmig besloten enige mannen uit te kiezen en naar u toe te sturen in gezelschap van onze dierbare Barnabas en Paulus, mensen die zich geheel en al hebben ingezet voor de naam van onze Heer Jezus Christus. Wij hebben dus Judas en Silas afgevaardigd, die ook mondeling hetzelfde zullen overbrengen. De heilige Geest en wij hebben namelijk besloten u geen zwaardere last op te leggen dan de onvermijdelijke: u te onthouden van spijzen die aan afgoden geofferd zijn, van bloed, van wat verstikt is en van ontucht. Als gij uzelf daarvoor in acht neemt zal het u goed gaan. Vaarwel!” (Hand 15, 23-29)

Wanneer we kijken naar latere concilies, dan valt op dat er ook veroordelingen uitgesproken worden, dat mensen die bepaalde visie houden uitgesloten worden (anathema). In de decreten van het concilie van Trente wordt soms eerst de leer van de kerk over een bepaald punt (bijv. rechtvaardiging of huwelijk) positief uiteen gezet en wordt vervolgens in de zog. *canones* de veroordelingen uitgesproken (bijv. wie zegt dat het huwelijk niet een sacrament is, die is buitengesloten *Denz.* 1801); soms bestaat een decreet praktisch alleen uit veroordelingen (bijv. Decreet over de sacramenten in het algemeen (*Denz.* 1600-1613), of over de erfzonde (*Denz.* 1511-1516).

De dogmatische Constitutie *Dei Filius* over het katholieke geloof van het Eerste Vaticaans Concilie begint met een voorwoord waarin gesteld wordt dat het concilie zich tot taak stelt de leer van Christus te verkondigen en te verklaren en de dwalingen te verwerpen en te veroordelen. (*Denz.* 3000). Misschien is het sterk geformuleerd, maar doordat die concilies en synodes gehouden worden omdat er serieuze problemen zijn, krijgen die veroordelingen als het ware de overhand (vgl. de eerder geciteerde opmerking van de Maistre om een schandpaal). Wanneer Pius XII na de Tweede Wereldoorlog onderzoekt of een concilie nodig is, besluit hij uiteindelijk dat het niet nodig is, omdat hij de dwalingen die hij in de kerk ziet, wel zelf en alleen kan veroordelen en dat doet hij ook via encyclieken.

Ik noem deze ontwikkeling met die aandacht voor veroordelingen, omdat toen paus Johannes XXIII het Tweede Vaticaans Concilie aankondigde hij geen concilie wilde dat allerlei tendenzen in de kerk en de samenleving zou gaan veroordelen, maar dat positief te werk zou gaan. Hij had een andere visie dan een aantal kardinalen in de curie die een veroordelend en verdedigend concilie wilden. De rede waarmee de paus het concilie opende geeft die spanning goed weer.

Ik laat de paus aan het woord.

“in de dagelijkse uitoefening van ons herderlijk ambt moeten wij soms, tot onze grote droefheid, luisteren naar hen die, hoewel verteerd door grote ijver, weinig onderscheidingsvermogen of maatgevoel hebben. Voor hen is de moderne wereld niets dan verraad en verderf. Ze zeggen dat deze eeuw veel erger is dan vorige eeuwen en gaan verder alsof ze niets hebben geleerd van de geschiedenis.. en toch is de geschiedenis de grote lerares van het leven. Ze gedragen zich alsof in de eerste vijf eeuwen de christelijke idee en de christelijke zaak reeds volledig tot hun recht gekomen zijn en alsof de godsdienstvrijheid in het verleden nooit bedreigd is geweest. Wij voelen ons verplicht niet in te stemmen met die profeten van onheil die voortdurend rampen voorspellen....alsof het einde van de wereld nadert.”

.....

“Onze taak bestaat niet louter uit het bewaken van deze kostbare schat, als waren we bezeten van het verleden: nee we moeten ons wijden aan de taak die de huidige tijd ons stelt... aldus handelend zullen we getrouw zijn aan wat de Kerk de laatste twintig eeuwen heeft verricht. De belangrijkste taak van dit concilie is dus niet te debatteren over dit of dat fundamenteel artikel van de kerkelijke leer, waarin de vaders en de theologen uit heden en verleden ons herhaaldelijk hebben onderricht en die wij kunnen aanvaarden zoals het er staat. Daar is geen concilie voor nodig Maar uitgaande van een serene en kalme aanvaarding van de hele kerkelijke leerstelling in haar volle reikwijdte en detail zoals we die aantreffen in Trente en Vaticanum I, verwachten apostolische christenen en katholieken in de hele wereld een sprong voorwaarts in leerstellig inzicht en bewustzijnsvorming in steeds grotere trouw aan de authentieke leer. Maar die authentieke leer moet worden bestudeerd en uitgelegd in het licht van de onderzoeksmethoden van het moderne denken. Want de substantie van de oude geloofsschat is een ding, de manier waarop die gepresenteerd wordt, is iets anders.”

In de eerste sessie ging het niet alleen om een inhoudelijke discussie over de stukken die grotendeels door de curie waren opgesteld en die praktisch alle door de aanwezige bisschoppen werden verworpen, maar ook om de discussie wat voor soort concilie dit Tweede Vaticaans Concilie zou moeten worden. Uiteindelijk kozen de bisschoppen voor het type concilie dat Johannes XXIII voor ogen stond.

Toen Johannes XXIII het concilie aankondigde, was dat niet alleen een verrassing - hij werd beschouwd als een tussenpaus die geen grote dingen zou gaan doen - maar liet hij ook wereldwijd aan bisschoppen de vraag voorleggen welke onderwerpen zij op de agenda wilden hebben. De antwoorden waren anders dan de onderwerpen die de curie wilde behandelen. En die input van de bisschoppen werd helemaal duidelijk toen ze op de eerste vergaderdag het heft in handen namen en zelf de commissie-leden benoemden - en niet de lijst van de curie accepteerden - en de agenda bepaalden. Later tijdens het concilie werd de collegialiteit van de bisschoppen benadrukt en werd het Eerste Vaticaans Concilie met alle nadruk op de rol van de paus daardoor aangevuld of gecorrigeerd. De leden van de curie hadden een kort concilie voor ogen - de bisschoppen hoefden toch alleen maar te ondertekenen wat was voorbereid, maar de meerderheid van de bisschoppen wilden een langer concilie en verwierpen bijna alle voorbereide stukken. Ik kom dat strak op terug.

Deze discussie over wat voor soort concilie het Tweede Vaticaans Concilie moest worden/zijn en ook de enquête die paus Johannes XXIII liet houden, zijn relevant voor het synodale proces. Paus Franciscus heeft al eerder voor de synodes over huwelijk en gezin een enquête gehouden, maar die enquête was geen succes ook vanwege de ingewikkelde vragen. Maar deze is anders georganiseerd,

rond drie grote thema's waar ik de volgende keer over zal spreken. Én, deze enquête is nadrukkelijk niet tot de bisschoppen alleen gericht, maar tot alle gelovigen. Dat brengt mij tot de volgende twee stappen

Ik wil dat synodale proces naar twee punten toe verhelderen, dat wil zeggen ik wil op twee punten laten zien dat het niet gaat om een publicitair of populistisch foefje, maar om iets heel fundamenteels, waardoor zowel dat eerste overleg in Jerusalem en ook de discussie over wat een synode of concilie nu is diepte krijgen. Het gaat allereerst om de kerkvisie en vervolgens om wie wij als christenen zijn.

4. *de visie op de kerk*

Als men in de trant van de Maistre een kerk voorstaat die door één person, de paus, bestuurd wordt, als men een kerk voorstaat die bestaat uit een onderwijzend deel (*magisterium*) en een gehoorzaamend deel (leken) ofwel een *ecclesia docens - ecclesia discens*), als men een kerk voorstaat waar de enige beweging die van boven naar beneden is (topdown), dan zijn concilies en synodes niet echt nodig, of hoogstens als veroordelende en defensieve bijeenkomsten. Op het Tweede Vaticaans Concilie werd in de eerste sessie een document over de kerk ingediend dat voornamelijk door mensen van de curie geschreven was. In een van de beroemdste speeches van die eerste sessie en zelfs van het hele concilie kwalificeerde of beter diskwalificeerde de toenmalige bisschop van Brugge mgr. DeSmedt de visie die daaruit sprak als juridisch, clericalistisch en triomfalistisch. Het ging voornamelijk om structuren en machtscompetenties (juridisch), het ging voornamelijk om de paus, de bisschoppen de priesters (clericalistisch) en het ging om een kerk die identiek was aan de kerk van de geloofsbelijdenis, aan het rijk Gods (trionfalistisch). In het uiteindelijke document over de kerk dat jaren later werd aangenomen is deze kritiek serieus genomen. In plaats van structuren en machtscompetenties staat nu de kerk als mysterie als een onderdeel van Gods omgaan met ons mensen centraal, inplaats van een kerk die beperkt is tot de clerus, stat nu het hele volk van God op de eerste plaats en is het ambt een dienst aan het volk van God, in plaats van een visie op de kerk die gearriveerd is, die het is, wordt nu de kerk gezien als onderweg, als een gemeenschap die steeds hervormd moet worden en die niet perfect is.

Met name dat tweede punt, dat de kerk allereerst het hele volk van God is, is voor het synodale proces van belang. Op het Tweede Vaticaans Concilie wordt niet alleen het volk van God centraal gesteld, maar dat volk van God wordt ook gekarakteriseerd als een koninklijk en priesterlijk volk (LG 10-11) een volk dat ook deel neemt aan de profetische taak van Christus (LG 12). Het concilie verwijst hier naar de geloofszin, die blijkt wanneer, zoals Augustinus dat formuleert, het hele volk vanaf de bisschoppen tot en met de laatste leken-gelovige met betrekking tot geloof en zeden zijn algemene overeenstemming laat blijken. Het hele volk. In het zelfde onderdeel van LG staat dat het geheel van de gelovigen in het geloof niet kan dwalen, vanwege de zalving met de H. Geest. Niet alleen het leergezag dus, het hele volk.

Zonder nu uitgebreid in te gaan op dit thema van de geloofszin, wil ik wel opmerken dat met dit thema een eenzijdige topdown benadering doorbroken wordt en het onderscheid tussen een lerende en een gehoorzamende kerk in feite op de helling wordt gezet. Ieder gelovige is een vindplaats van God, iedere gelovige kan op haar of zijn manier iets bijdragen aan de voortdurende zoektocht naar God. Dat leidt me tot het twee punt dat hier nauw mee samenhangt.

5 *wie zijn wij: christenen*

Op het Tweede Vaticaans Concilie vindt in feite een herdefinitie van leek plaats. Dat moet ik toelichten.

Zoals zoveel woorden is de term 'leek' een term die we gewoon gebruiken en die we religieus gebruiken, een term die thuis hoort in ons gewone taal gebruik en in ons gelovige taal gebruik. Dat betekent niet dat de betekenissen ook vanzelfsprekend het zelfde zijn: dat moet telkens onderzocht worden.

In ons gewone taal gebruik ben je 'leek', wanneer je iets niet weet op een bepaald gebied (en), je kunt tegelijkertijd expert zijn op een ander gebied (en). Leek is dus een beperkte, een relatieve term. Je bent bovendien leek op dat bepaalde gebied, niet omdat je zo geboren bent, maar omdat je je niet op dat gebied ontwikkeld hebt, om wat voor redenen dan ook. Als je wilt, kun je met wat moeite en aandacht van leek expert worden. Tenslotte, wanneer je zegt 'ik ben een leek op dat en dat gebied', dan geef je informatie, maar ook een verontschuldiging, een excuus: je hebt geen verantwoordelijkheid of kunt niet verantwoordelijk gehouden worden.

Is dat nu ook zo in het religieuze spraakgebruik? Op het eerste gezicht lijkt dat niet echt veel te verschillen van het gewone, zij het dat het wat radicaler en negatiever is: het is niet beperkt tot een bepaald gebied, maar je bent leek op alle gebieden. In het religieuze spraakgebruik heeft leek-zijn heeft te maken met stand, status, leefwijze, met positie. Je bent leek dus niet verantwoordelijk voor wat dan ook, niet aanspreekbaar, niet aanhoorbaar. *To listen, to obey to pay* luidt al ik mij goed herinnering een uitspraak van een engelse bisschop uit de 19de eeuw als omschrijving van de plaats en functie van de leek: *to listen, to obey and to pay*, luisteren, gehoorzamen en betalen.

Ik zeg met opzet dat het hier gaat om een uitspraak uit de 19de eeuw. Die uitspraak kan niet meer na het Tweede Vaticaans Concilie herhaald worden. Dat wil zeggen, in het document over de kerk is nog steeds die oude visie te vinden, maar ook een nieuwe. Het hoofdstuk over de leken begint namelijk zo:

'Onder leken verstaan wij hier alle gelovigen, die niet behoren tot de geestelijkheid en tot de in de Kerk wettig erkende religieuze staat, de christengelovigen namelijk die door het doopsel in Christus zijn ingelijfd, Gods volk zijn geworden en op hun eigen wijze deelachtig zijn aan de priesterlijke, profetische en koninklijke taak van Christus, en zo, ieder volgens zijn eigen aandeel, de zending van heel het christenvolk in de Kerk en in de wereld uitoefenen.'

Het probleem is niet alleen dat tegelijkertijd een negatieve en een positieve definitie gegeven wordt, maar ook dat die twee onderdelen inhoudelijk botsen. Wanneer leken positief door hun doopsel gedefinieerd worden, kunnen ze niet negatief van gewijden en religieuzen onderscheiden worden die toch ook gedoopt zijn.

In dit verband is de Codex, het Wetboek van de Kerk van 1983 van belang. In dat Wetboek worden de inzichten van het Concilie juridisch vertaald en wordt het eerste negatieve gedeelte niet herhaald en wordt het positieve gedeelte de definitie voor elke christengelovige. In die definitie valt de term leek niet meer, maar wordt wel de term volk van God gebruikt. De Griekse term voor volk is *laos* en dat is de term waar het woord 'leek' vandaan komt. Oorspronkelijk betekent 'leek' dus 'lid van het volk'. De tegenterm voor 'leek' is dan oorspronkelijk ook niet 'clericus', maar 'niet behorend tot het volk' of om het bijbels te zeggen 'niet-volk'. Wat op het Concilie en in de Codex gebeurt, is dus dat een radicale verandering van betekenis wordt gegeven: het onbeperkte van leek zijn (niet beperkt tot dat of dat gebied maar betrekking hebbend op heel het geloof) blijft gehandhaafd, maar het negatieve en ook het niet-verantwoordelijke wordt omgedraaid tot positief en verantwoordelijk: tot volk van God gemaakt, geroepen tot de missie die God aan de kerk heeft toevertrouwd. En met die andere, radicaal andere manier van praten wordt een andere manier van denken en van handelen ingebracht.

De basis voor deze herdefinitie is de doop. Dat betekent dat de verantwoordelijkheid van de christengelovige iets interns is, dwz eigen is, niet van een ander gekregen. Dat betekent ook dat het doopsel niet alleen maar een moment in het verleden is, maar een levenslang proces, een agenda. Dat betekent ook dat de kerk niet een gemeenschap van gelovigen is, maar van gedoopten.

In deze definitie wordt niet alleen het doopsel als basis aan gegeven van de verantwoordelijkheid van de gelovige, maar wordt dat doopsel ook inhoudelijke nader bepaald als deelname aan het zog. *munus triplex*, de drievoudige taak van Christus: priester, koning en profeet. Precies daarom is iedere gedoopte een *christen*. Iedere gedoopte, iedere christengelovige heeft een eigen waardigheid en een eigen verantwoordelijkheid. De geloofszin waar ik in verband met het volk van God over gesproken heb, is uiteindelijk gefundeerd in het doopsel van ieder christen. Iedere christen is dus een vindplaats van God en dat is gebaseerd op haar of zijn doopsel.

6. *receptie*

Tegen de achtergrond van deze visie van het Tweede Vaticaans Concilie op de kerk als volk van God en op de waardigheid en verantwoordelijkheid van elke gedoopte, is het beroep dat de paus doet op ieder van ons een uitstekende receptie van het Concilie en is dat synodale proces dus niet iets vreemds, maar iets dat hoort bij wie wij zijn, als individuele gelovige en als geloofsgemeenschap.